

»Joj, skoro bi ti pozabil povedati, da so danes v jutru odšli Francozi,« se je domislil oče. »Skoro še v noči je zapel boben in izginili so, da sami ne vemo, kam.«

»O, hvala Bogu! Hvala Bogu!« je vzkliknil Matevž in zavriskal.

Opoldne sta odšla pa oče in sin v spremstvu pastirja Šimna s senožeti proti domu. Matevž se je čutil trdnega tako, da je stopal prav lahko in se je le malo opiral na očeta. Ko so pa prišli v vas, so zagledali ljudi, ki so hodili veselo vriskajoč in prepevajoč od hiše do hiše. Saj so bili rešeni brezbožnih in neusmiljenih vojakov, in lepši časi in dnevi so se jim naznanjali.

Ko so zagledali vaščani Matevža, so dvigali vriskaje klobuke. Prihiteli so bliže, in najmočnejša dva sta dvignila Matevža na svoje rame. Tako sta ga nesla po vasi gorindol, in vsa množica — stari in mladi — je sledila. Vriskala je in prepevala. Vmes so se pa slišali glasovi, ki so klicali:

»Bog živi našega rešenika! Bog živi Matevža!«

V navdušenih glasovih so slavili vaščani svojega mladega junaka. A Matevž se je smehljaj v zadregi in gorko si je želel, da bi prišel že domov. Čutil se je trudnega in po glavi mu je pričelo zopet šumeti. Poprosil je, naj ga poneso domov. Spremili so ga vsi in so ga zapustili šele, ko je zaspal v prijetnih sanjah.

Črez par tednov pa je okreval popolnoma . . .

* * *

Tako se je godilo, ko je bil naš ded še mlad. Godilo se je še mnogo in veliko, veliko drugega — radostnega in žalostnega. Veste, kadar pride zima in se povrnem jaz iz tujine na dragi dom, pa se vsedemo okrog zapečka. Pa vam bom napisal morda takrat še naprej, če boste pridni in poslušni. Kar lepo počakajte in potrpite! Kar naenkrat pride čas, ko zakurimo ljubo pečko, pa se dogovorimo do konca o lepih časih, ko je bil naš ded še mlad . . .

Pokorščina.

Tri slike. — Spisal Pavel Perko.

III.

Gospod katehet odgovori obema.

O, jaz sem pa lepo Vajini pismi prebral in se nasmehnil. In vzel sem pero v roke, da Tebi, Lojzika, in Tebi, Anica, povem nekaj o — pokorščini.

Lojzika, Tvoja pokorščina ni bila, kot bi morala biti. Prava pokorščina je vdana in se ne jezi in ne godrnja. Ti pa si se jezila, da Te niso pustili na »prežalico«, ko si vendar vedela, da prežalica ni za otroke. In

že na potu si bila in bi bila kar gotovo šla, da ni prišel stric Martin in Ti velel domov. Ali si bila torej boljša nego Koderna Jula in Trohov Tone? Kar kdo namerava storiti, to je toliko, kot da je tisto že storil. Ne zameri: še slabša si bila nego Jula in Tone. Jula in Tone sta dobila za svoj prestop ek primerno kazen; Ti pa si za svojo pokorščino, ki je bila pravzaprav ne pokorščina, dobila še pohvalo, ki je nisi zaslužila. In še s to pohvalo zadovoljna nisi! Še več bi rada dobila! Strica Martina si sicer ubogala in šla domov, toda pokorščina z nevoljo in godrnjanjem ni mnogo vredna. Taka pokorščina uboga iz strahu, ne iz ljubezni. — Iz Tvojega pisma pa gleda tudi škodoželjnost. Ali mar nisi huda, ker je Jula na to, da je obljubila poboljšanje, smela zopet v klop, in ji je bilo takorekoč vse odpuščeno. Ali veš, kako je pisano o enem izpokorjenem grešniku in o devetindevdeseterimi, ki pokore ne potrebujejo? Poglej, Lojzika, koliko Ti še manjka do prave pokorščine! Toda tudi Ti se lahko postaviš med tiste, ki spoznajo svojo zmoto — in potem bo veselje tudi nad Teboj — veliko.

Kaj pa Ti, Anica? Da se ne boš veselila, češ: »Lojzika jih je slišala, jaz pa nič!« — moraš kar potrpeti in poslušati. Tudi Tvoje ravnanje ni bilo brez napak. Zakaj si po vsej sili hotela igrati vlogo Ivane? Ti misliš, da zavoljo tega, da bi se bila igra lepše obnesla in da bi ne bilo sramote. Toda, Anica — zakaj se pa potem, ko se je Nežiki Kocmur ponesrečilo, tega tako veselíš? Ali ne govori iz Tvojega veselja zavist in škodoželjnost? Zakaj to! Ali bi se ne bilo pravitako lahko ponesrečilo tudi Tebi ali katerikoli drugi? Zakaj se pa povzdiguješ nad Nežiko, ki je, dasi manj nadarjena kot Ti, vendar zelo blažega in ponižnega srca. In tako obnašanje nasproti sestri Antoniji ne kaže prave ponižnosti. Prava ponižnost je pokorna brez ugovaranja, in prava pokorščina je ponižna brez godrnjanja. To si je najbrž mislila tudi sestra Antonija, in to je bil vzrok, da Te je takrat na hodniku pogledala tako začudeno in — je molčala . . .

Torej niti Anica niti Lojzika nista bili pokorni, kakor bi morali biti. Toda jaz pa vem za neko drugo, ki je bila pokorna tako, kot se mora biti pokoren. To je bila moja nekdanja učenka Logiška Rezika — Terezija Ločniškar. O tej Vama nekaj povem.

Terezija Ločniškar je sedela v prvi klopi in je zrla med naukom v obraz tako mirno in tako pazljivo, da ni trenila niti z očesom. Poteze na obrazu, ki so se ji med pripovedovanjem izpreminjale nalahko kakor dih, so pričale, kako njena duša kar pije nauk in razlago. In res: kar je prišlo v to nežno in občutljivo dušo, to je ostalo v njej neizbrisno. Še čez leto in dan je vedela za vsako, še tako neznatno stvar, ki sem jo bil omenil med naukom le mimogrede. Rezika je bila resnega značaja. Zato se ni zasmejala izlepa; le ob posebno šaljivi priliki ji je zaigralo okrog ust kakor nasmeh. A le za hip. Takoj nato je pa dvoje oči pogledalo kakor v strahu, če je bil nasmeh dostojen in na mestu. In kadar je bila poklicana, je vstala ročno, nabrala že itak resni obraz v še bolj resne gube, in odgovorila je glasno in nakratko. Kadar je pa govorila ona, tedaj je ves razred poslušal; niti dih se ni slišal, kaj šele smeh. Saj je pa v resnici razumela vse tako

bístro, da je ní spravílo v zadrego nobeno vprašanje, pa naj je bilo stavljeno še tako zavito. Imela je v šolo celo uro daľeč; a nikdar je ní manjkalo — razen *ono* leto, ko je bila zbolela za teden dni; in *ono* zimo, ko je bil padel sneg, meter na visoko. Pomladi je bila vselej ona prva, ki je prinesla v šolo zvončkov, ki jih jaz tako ljubim. In vselej je molčé stopila k mizi, položila zvončke predme, priklonila se in zopet molčé šla v klop . . .

Tisto pomlad pa sem odhajal iz kraja — dolžnost me je klicala na drugo mesto. Ne vem, kako je to: vedel sem, da je vse nestalno na svetu in nikjer se nisem oprijel kraja in ljudi toľiko, da bi se ne bil mogel ločiti . . . A takrat — bil je zadnji dan pred odhodom, in zunaj na hodniku so razbijali mizarji, ko so mi zabijali opravo — takrat mi je bilo, kot da zabijajo žebľe v mojo rakev. Sobe, poprej tako ljubke in domače, so stale prazne; stene gole in oropane. Jutri ob tem času bom že na drugem kraju, tujec med neznanimi . . . Hudo je to!

Tedaj potrka na vrata. Potrka in vstopi. Bila je Rezika Ločniškar. Glejte si, drugi otroci so pač jokali v šoli ob slovesu, a k meni ni bilo nikogar. Rezika Ločniškar pa je prišla na dom in je položila šopek predme — bili so prvi zvončki — in je rekla: »Hvaljen Jezus!« in poljubila je roko, se obrnila in šla . . .

»Rezika!« sem jo poklical, ko je bila že na hodniku. Stopil sem po podobice in ji rekel:

»Ná, to je zate; a to je za mater; in to je za Pavleka.«

Pavlek je bil njen bratec, ki je bil tedaj pričel hoditi v šolo.

In potem sem dostavil:

»Tam, kamor grem, imaš ti strica. V stričevi hiši bodo igrali igro s tvojo vlogo —«

Bila je velikonočna igra, ki jo je bila prejšnje leto Rezika izvrstno igrala.

»Ali prideš pogľedat igro?«

»Pridem, ako bodo mati dovolili.«

»Dobro. Sedaj pa z Bogom in pridna ostani.«

»Hvaljen Jezus!«

In izgínila je na hodniku. —

Potem smo res igrali igro z Rezikino vlogo. Bilo je pomladi; a tisti dan se je bila zima še enkrat ponudila kakor za slovo. Začelo je deževati in nato snežiti, kakor da smo o Božiču. In podvomil sem in sem pomislil: »Ne bo je! Vreme je preslabo in mati je ne bodo pustili.« Po drugi strani sem pa misľil, da ji mati morda vendarle dovolijo, ker je gospodar hiše njen stric in ker je kraj blizu železnice. Morda celo sami pridejo ž njo . . . Ob štirih popoldne je snežilo še vedno. Dvorana se je polnila — igra se je pričela. Toda Rezike nikjer . . . »Mati je niso pustili« — o tem sem bil prepričan docela, ker sicer bi bila Rezika izpolnila svojo obľubo, kot jo je vselej. Igra je minila — otroci so odšli — in sam sem ostal v prazni dvorani . . . »Pustili je niso,« sem rekel. A radoveden sem le bil, zakaj je niso pustili.

Drugo jutro pa sem dobil pojasnilo. S prvo pošto je namreč došlo pismo Rezikine matere s tole vsebino:

»Prečastiti gospod! V opravičenje naše Rezičke Vam pišem par besedi. Ne morem Vam popisati, kako se je veselila Rezička na včerajšnji dan, ko bo imela iti v Vaš kraj in videti še enkrat Vas in Vaše šolske otroke, kako bodo igrali ono lepo igro. Pa je prišlo tako nenadoma slabo vreme, in bala sem se zanj, ker je bila zadnje čase bolj slabotnega zdravja. Pa to ni bila poglavitna ovira, da ni prišla; saj sem nameravala najeti voz in tudi sama priti ž njo. Nekaj drugega je bilo poglavitni vzrok, da je nisem pustila.

Ko ste bili še v našem kraju in ste v šoli priporočali otrokom zlasti pokorščino, je Rezička enkrat prišla iz šole in je stopila k meni in je rekla: »Mati, enkrat, ko bom kako stvar najbolj želela, mi morate tisto odreči.« — »Zakaj?« sem jo vprašala. — »Zato, ker gospod katehet pravijo, da je tista pokorščina posebno veliko vredna, ko kdo silno želi, da bi smel storiti po svoje, pa se iz pokorščine do predstojnika preмага in stori tako, kakor predstojnik hoče.« — Genilo me je to in obljubila sem, da tako storim. In glejte, včeraj, ko je začelo snežiti, sem se spomnila in rekla sem sama-prisebi: »Postavim jo na preizkušnjo, da vidim, koliko bo vredna njena pokorščina.«

Naš Pavlek je sedaj prvo leto v šoli, kakor veste. Fantek je za učenje precej trd. Pet cerkvenih zapovedi ga do zadnjega nismo mogli naučiti. Tistih besed, ko pravi »s spodobno pobožnostjo«, ni mogel in ni mogel izgovoriti. Če se jih je zaenkrat navadil, jih je čez uro že pozabil. Za drugi dan pa so bili novi gospod katehet obljubili podčico tistemu, ki bo znal pet cerkvenih zapovedi gladko in brez pogrška. In ker sama nisem utegnila, sem velela Rezički, naj ga uči toliko časa, da bo gladko znal. Učila ga je ves prejšnji večer in drugo jutro od sedmih dalje skoro brez prestanka. A čimbolj kdo otroku ubija v glavo, tem manj zapopade — to veste. Kazalec na uri se je pomikal na deseto, a Pavlek še vedno ni znal. Opoldne bo treba iti na vlak, a Pavlek je jokal, ker je znal vedno manj. Kuhala sem pred pečjo in poslušala. Pavlek je postajal trmast, a Rezička mu je prigovarjala tako mirno in tako potrpežljivo, da sem se čudila. Včasih se je posrečilo, da je izgovoril besede pravilno, in tedaj me je poklicala Rezička, naj grem poslušat. Prišla sem, a kakor nakljub, se je zateknilo in ni šlo. Videla sem solzo, ki ji je prišla v oko. Smilila se mi je, a nalašč sem ji velela, naj ga uči naprej. In zopet sta nadaljevala: Pavlek z solzami, Rezička mirno, kot da se ji ne mudi nikamor. Ura je bila poldne, Pavlek še vedno ni znal. Ura je bila eno, vlak je bil zamujen . . . In kakor nakljub: ob polu dveh je šlo gladko. — In danes — danes je prinesel Pavlek darilo iz šole.

Gospod katehet! Ne pišem Vam zato, da bi jo hvalila. Rezička niti ne vé, da Vam pišem. A zdi se mi, da sem dolžna, da jo opravičim, in srce mi je veselo zavoljo otroka. Polna hvaležnosti sem, da ste, gospod katehet, s svojimi lepimi nauki pripomogli k temu, da — —« itd.

No, Lojzika in Anica, kaj bosta rekli na to? Ali sedaj poznata to vdanč in ubogljivo Reziko?

»A kje je sedaj? Ali še živi?« bosta vprašali.

Kmalu po tistem sem bil enkrat v Ljubljani, in na trgu srečam Reziko. Bila je kakor včasih doma: mirna, resna, dostojna. V očeh — nekje notri v duši ji je ležalo še vedno tisto milo in otožno . . .

»Kako je, Rezika? Si zdrava? Se dobro učiš? Kaj pa mati? Pavlek?«

O vsem sem jo vprašal, o vsem sva se pogovorila. In ko sva imela iti narazen, se je obotavljala, kot da hoče še nekaj povedati. Krog ustnic ji je pa trepetalo in v oči sta ji prišli dve veliki, svetli solzi . . . A ni izpregovorila, ampak poklonila se je, poljubila roko in pozdravila:

»Hvaljen Jezus!«

»Amen.«

Tedaj sem jo videl zadnjikrat. Par let po tistem dobim obvestilo od njenega strica, da je zbolela in umrla. Naenkrat je bilo: bolezen je prišla, prepeljali so jo domov, a doma je umrla. Umrla je baje silno lepo in vdano . . .

Jaz pa je ne morem pozabiti — te svoje nekdane vzorne učenke Logiške Rezičke. In kadar se spomnim nanjo, tako mi je, kot bi me hotela grajati vest, ker jo tedaj v Ljubljani nisem bil vprašal po vzroku, zakaj ni bila prišla k igri. V naglici sem bil pozabil na to. A danes se mi zdi, da je deklica pričakovala, da jo vprašam in ji dam priliko, da se opraviči. Ker je pa nisem vprašal in ker sama — ali si ni upala, ali pa ne hotela z besedo na dan: je pač bila odšla s potrtem srcem . . . Ali pa morebiti tudi ni bila odšla s potrtem srcem, kdo vé? Včasih si prigovarjam, da je molčala nalašč. Mislila si je morda tako-le: »Obljubila sem bila, da pridem, ako me bodo mati pustili. Ker nisem prišla, morajo gospod katehet vedeti, da me mati niso pustili. Če me pa mati niso pustili, pa gospod katehet zopet vedo, da so imeli gotovo vzrok za to . . .« Da, še najbolj verjetno se mi zdi, da je Rezika mislila tako. Bila je pač preverjena, da je prav ravnala, ker je ubogala mater — čemu se torej opravičevati in izgovarjati?

Sedaj pa, Lojzika in Anica, z Bogom! Kadar bo pokorščina težka, takrat se pa spomnita tehle vrstic in pa nekdanje — tako pridne in ubogljive Logiške Rezičke.

Anka in Tonko.

Slika. Spisal Kancijan.

Ro bi rdeče jagode ne bile tako dobre, saj bi jih Anka in Tonko ne bila šla iskat. Hrib rdečih jagod je bil namreč silno daleč. Eno uro. To je bilo za Anko in Tonka kakor pot iz Ljubljane do Trsta. Trst jima je veljal sploh za nekaj, kar je ležalo daleč. Anka in Tonko pa nista smela nikamor daleč. Najdaljša Tonkova pot je bila sicer pot v šolo; Ankina pa v cerkev, a ne drugače, če je šla z njo tudi babica.